

مجموعه آرای قضایی

دادگاه تجدید نظر

استان تهران

(کیفری)

(تبر، مرداد، شهریور)

۱۳۹۳

عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: مجموعه آرای قضایی دادگاه‌های تجدیدنظر استان تهران (کیفری) (تیر، مرداد، شهریور) ۱۳۹۳/تدوین پژوهشکده استخراج و مطالعات رویه قضایی کشور.
مشخصات نشر	: تهران: قوه قضاییه، مرکز مطبوعات و انتشارات، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۳ص؛ ۲۲×۲۹س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۸۰۰۰۳۲-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: رویه قضایی -- ایران
موضوع	: Jurisprudence -- Iran
موضوع	: حقوق جزا -- ایران
موضوع	: Criminal law -- Iran
موضوع	: آیین دادرسی -- ایران
موضوع	: Iran -- (Procedure Law)
شناسه افزوده	: پژوهشگاه قوه قضاییه. پژوهشکده استخراج و مطالعات رویه قضایی
شناسه افزوده	: ا. ا. قوه قضاییه. مرکز مطبوعات و انتشارات
رده بندی کنگره	: ۳۹۶ / م۲۳۶۳ / KMH۴۴۰
رده بندی دیویی	: ۵/۳۲۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۹ ۲۴۸۲

مرکز مطالعات و انتشارات
قوه قضاییه

وبسایت پژوهشگاه: www.ijri.ir کدپستی: ۹۸۱۰ ۶۵۱۴ تلفکس: ۰۲۱-۲۲۰۹۲۰۶۱
نشانی: بزرگراه چمران - بزرگراه یادگار امام - بعد از خروجی اوین درکه - پژوهشگاه قوه قضاییه

عنوان: مجموعه آرای قضایی دادگاه‌های تجدیدنظر (کیفری) - (تیر، مرداد، شهریور) ۹۳

تدوین: پژوهشکده استخراج و مطالعات رویه قضایی

نوبت چاپ: اول

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶

قیمت: ۳۰۰۰۰۰ ریال با جلد نفیس

ناشر: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه

مراکز پخش:

دفتر مرکزی پخش: بزرگراه چمران - بزرگراه یادگار امام - بعد از خروجی اوین درکه - ۰۲۱-۲۲۰۹۲۰۶۱

فروشگاه و نمایشگاه دائمی: تهران - خیابان حافظ - نبش خیابان سمیه - ساختمان شماره ۳ قوه قضاییه

تلفن: ۸۸۱۹۹۹۰۴ فکس: ۸۸۱۹۹۹۱۳ - ۰۲۱

پخش انقلاب: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۱۹

دییاجه الف.....

فهرست درختواره مفهومی آراء ج.....

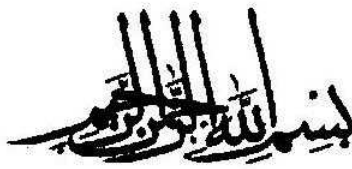
آراء تیر ۱۳۹۳ (شماره ارجاع ۱ - ۹۵) ۱.....

آراء مرداد ۱۳۹۳ (شماره ارجاع ۹۶ - ۱۷۲) ۸۴.....

آراء شهریور ۱۳۹۳ (شماره ارجاع ۱۷۳ - ۲۵۰) ۱۵۳.....

فهرست کلیدواژه ۲۱۹.....

فهرست عناوین آراء بر اساس شماره ارجاع ۲۲۷.....

معرفی مجموعه آراء و جایگاه آن در نظام حقوقی

در گذشته‌های نه چندان دور، تفاوت بین نظام‌های حقوقی جهان از لحاظ منابع حقوق بسیار فاحش بود: از یک سو در نظام‌های مبتنی بر حقوق نوشته که کشورهای اروپای قاره‌ای و حقوق اسلامی، مهمترین نمایندگان آن بودند رکن اصلی قانون بود و تصمیمات قضایی دادگاه‌ها بنا بر اصل نسبی بودن آراء محاکم، تنها میان اصحاب دعوی واجد اثر بود؛ از سوی دیگر در نظام‌های مبتنی بر رویه قضایی که در کشورهای چون انگلستان و آمریکا شکل گرفته بود، حقوق، انباشت تصمیمات قضایی دادگاه‌ها بود و می‌توان گفت قانون، نقشی فرعی داشت. امروزه اینچنین دیدگاهی نسبت به قانون و رویه قضایی، در هر دو گروه از کشورها دچار تغییر و تحول جدی شده است. در کشورهای رویه‌ای، نقش قانون، بارزتر و برجسته‌تر شده و در نظام‌های مبتنی بر حقوق نوشته، نقش تصمیمات قضایی بسیار پررنگ‌تر گشته است.

در نظام حقوقی ایران، اهمیت شناخت آراء و رویه محاکم، دیرزمانی است که مورد توجه حقوقدانان قرار گرفته است. برای جامعه حقوقی، روشن شده است که تکیه منحصر به قوانین نوشته و دکترین حقوقی و فقهی، جهت شناخت وضعیت عینی و حیات جاری حقوق در کشور کافی نیست. این نیاز، منشأ تلاش‌های متعددی برای استخراج و ارائه آراء محاکم کشور شده است. علی‌رغم ارزشمندی این منابع، تنها آراء وحدت رویه، یوان عالی کشور به صورت محدود منتشر شده‌اند که نمی‌توان از طریق آن به چگونگی عملکرد دادگاه‌ها دست یافت. ابتکارات شخصی، سازمان‌های شده‌ای نیز برای جمع‌آوری آراء و تبیین رویه قضایی محاکم صورت گرفته، ولی این کوشش‌ها هیچ‌گاه در قالبی منسجم و مداوم نبوده‌اند و علی‌رغم همه این تلاش‌ها، رویه محاکم در تفسیر و اعمال حقوق تبیین نشده است.

برای نخستین بار، دستگاه قضایی مصمم شد به منظور اجرای تکلیف مقرر در ماده ۲۱۱ قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، با ایجاد ساختاری اداری و سازوکاری منسجم از طریق پژوهشگاه قوه قضاییه، دست به استخراج و انتشار روشمند رویه قضایی کشور بزند. نتیجه تلاش گروه‌های علمی پژوهشگاه در قالب «مجموعه‌های آراء قضایی» به زیور طبع آراسته شد و در طی آنها گزیده‌ای از آراء شعب دیوان عالی کشور، دیوان عدالت اداری و محاکم تجدیدنظر استان تهران به همراه آراء بدوی مربوطه از شهریور ماه ۱۳۹۱ در اختیار عموم قرار گرفته است.

قضات، حقوقدانان و استادانی که پژوهشگاه قوه قضاییه را در این زمینه یاری می‌کنند، پس از مطالعه کلیه آراء دادگاه‌های مربوطه، آرائی را که منعکس‌کننده رویه جاری مراجع قضایی یا استنباطی خاص و قابل تأمل (شایسته نقد یا تأیید) باشد انتخاب نموده و با تهیه چکیده‌ای از پیام رأی و دیگر اطلاعات معین، در مجموعه‌های آراء درج می‌نمایند. در خصوص مجموعه‌های آراء قضایی می‌توان پنج خصیصه را یادآور شد:

- برای تهیه این مجموعه‌ها، کلیه آراء صادره از مراجع قضایی مربوطه، مورد مطالعه قرار می‌گیرد.
 - عملیات تهیه و استخراج رویه دادگاه‌ها به شکلی سازمان‌یافته و مستمر صورت می‌گیرد و محدود به زمانی خاص نخواهد بود. همچنین انتخاب آراء تصادفی نبوده و رصد مداومی از تحولات رویه قضایی صورت می‌پذیرد.
 - آراء قابل تأمل که نشان‌دهنده نوعی نگاه به قاعده حقوقی هستند (صرف‌نظر از اتقان و ارزش قضایی و عملی آنها) انتخاب و آماده‌سازی می‌شوند. و بدین ترتیب چاپ یک رأی در این مجموعه‌ها به معنی تأیید آن از سوی پژوهشگاه یا دلیلی بر ممتاز بودن آن نیست.
 - چکیده‌ای از پیام اصلی، قاعده حقوقی مورد حکم و ماحصل آراء منتخب در یک یا چند جمله بیان می‌شود.
 - ارتباط میان آراء برای تشخیص آراء مرتبط و متناقض تبیین می‌گردد.
- امید است این اقدامات، منتج به نتایج ذیل گردد:
- انتشار آراء، موجب شناخت کامل رویه و آراء مراجع قضایی شده و امکان مطالعه و نقد و بررسی آراء محاکم را برای صاحب‌نظران فراهم نموده تا تعاملی بی‌سابقه و سازنده میان اهل فن حقوق فراهم شود.

- با مشخص شدن مشکلات موجود در آراء، امکان بررسی علمی و تبیین رویه‌هایی که از نظر قضایی و حقوقی نادرست و نامناسب به نظر می‌رسند، میسر گشته و عملاً از ادامه آن عملکردها جلوگیری شده و در مقابل، با تأیید و تثبیت رویه‌های صحیحی که دادگاه‌ها برای پرکردن خلأهای قانونی اتخاذ کرده‌اند، راه برای عمل هرچه بیشتر براساس این رویه‌ها گشوده شود.
- با ایجاد منابع آموزشی و درسی جدید مبتنی بر رویه دادگاه‌ها، روش آموزش سنتی حقوق در کشور - که مبتنی بر آموزش قانون است، تغییر و تحول یافته و چه بسا منجر به رشد و تربیت حقوقدانانی شود که در جنبه‌های عملی حقوق، توانمندتر و با اشراف و تسلط بیشتری ظاهر شوند.
- با شناخت رویه و نحوه عملکرد دادگاه‌ها و تبیین نقاط قوت و ضعف موجود در دستگاه قضایی و عملکرد قضات، اصلاح ساختار تشکیلات قضایی و از جمله دیوان عالی کشور میسر گردد.
- انتشار شفاف آراء، عاملی در جهت افزایش دقت در محاکم شد، و در مقام بازدارنده از ارتکاب اشتباه و سهو، عمل کند.
- قابلیت پیش‌بینی راه‌حل‌های مسائل حقوقی، مانع از طرح دعاوی‌ای شود که پاسخ آن نزد محاکم، روشن است؛ بدین ترتیب امکان صلح و سازش خارج از دادگاه افزایش یابد.
- النهایه، استخراج تهافت در آراء دادگاه‌ها به نحو علمی و مستمر، موجب شناخت وسیع اختلاف‌نظر و تعارضات در نحوه تفسیر و اعمال حقوق در محاکم شده و شکل‌گیری آراء وحدت‌رویه قضایی و در نتیجه، رفع تعارضات و ابهامات در نظام حقوقی را در پی داشته باشد.

معرفی نظم جدید چینش و فهرست مطالب مجموعه‌های آراء محاکم

- در مجموعه‌های آراء سال ۱۳۹۱ - بعد، به منظور رفع مشکلات عدیده در طبقه‌بندی و ارائه مطالب براساس اصول علمی، نظم جدیدی در فهرست کردن آراء و چینش آنها به‌کار رفته است.
- در مجموعه‌های پیشین آراء قضایی - از سال ۱۳۹۱ توسط این پژوهشگاه به چاپ رسیده است - آراء، براساس فهرست مطالب موضوعی منظم شده بود. بر این اساس به‌طور کلی، در مجموعه حقوقی، به ترتیب آراء راجع به آیین دادرسی مدنی، حقوق مدنی، حقوق تجارت و نهایتاً حقوق خانواده طبقه‌بندی داده، به چاپ می‌رسید. در هر بخش نیز موضوعات براساس حروف الفبا مرتب می‌شد. برای نمونه، در بخش آیین دادرسی مدنی، به ترتیب الفباء احادیث، احکام، ادله اثبات، استرداد دعوی و ... آمده بود.
- هرچند حقوقدانان و مطالعه‌کنندگان کتب حقوقی با این ارائه مطالب فوق‌آشنایی داشته و از این مجموعه‌ها به سهولت استفاده می‌کردند، ولی این نحوه طبقه‌بندی و ارائه مطالب، دربرگیرنده مشکلات متعددی بود و امکان استفاده بهینه از آراء و منابع حقوقی را فراهم نمی‌کرد. از جمله می‌توان به مشکلات زیر اشاره کرد:
- بسیاری از آراء، در برگیرنده جنبه‌های مختلف حقوقی هستند و ذکر آنها ذیل یک مقوله، مطلوب نیست این امر استفاده از آراء را دچار مشکل می‌کند؛ به عنوان مثال در بسیاری از آراء، موضوعات حقوقی متفاوت و آیین دادرسی بطور همزمان مطرح است و قرار دادن آنها در هریک از این مقولات، موجب خواهد شد که به جنبه دیگر موضوع رجوع شایسته نشود.
 - بسیاری از موضوعات حقوقی را می‌توان بنا به اعتبارات گوناگون، در طبقه‌بندی‌های مختلفی لحاظ کرد و گنجاندن آنها ذیل یک طبقه‌بندی خاص موجب غفلت از جنبه‌های دیگر آن خواهد شد؛ برای مثال، در مسائل راجع به املاک ثبت‌شده، مسئله صحت و اثبات بیع و انتقال مالکیت به اعتباری، تحت مقوله اعتبار اسناد و ادله اثبات قرار می‌گیرد و به اعتبار دیگر، از موضوعات خاص بیع املاک به‌شمار می‌آید. همچنین در بسیاری از موارد رأیی در زمینه عقد خاصی مطرح شده که می‌تواند در شمار قواعد عمومی قراردادهای مطرح گردد.
 - درمورد چگونگی طبقه‌بندی برخی مفاهیم و زمینه‌های حقوقی تردید جدی وجود دارد چرا که از یک جهت ممکن است تحت یک مقوله کلی دانش حقوق قرار گیرند و از دید دیگر، تحت مقوله‌ای دیگر باشند. برای نمونه، مباحث راجع به «ادله اثبات دعوی» از مباحث اصلی آیین دادرسی به‌شمار می‌آید و در عین حال در قانون مدنی و در قانون جزا به مناسبت جرایم مختلف مطرح شده است. یا موضوع «خسارت تأخیر تأدیه»، گذشته از اینکه در مباحث آیین دادرسی مدنی بیان شده، در مسائل حقوق تجارت نیز مطرح گردیده است، لذا اگر رأیی واجد نکاتی در این موضوعات باشد، چندان واضح نیست که این آراء باید ذیل کدام مقوله کلی آیین دادرسی، حقوق مدنی، حقوق جزا یا حقوق تجارت طبقه‌بندی شوند.

- چنین مشکلاتی سبب پیچیدگی و نابسامانی در طبقه‌بندی آراء شده و مطلوبیت و قابلیت استفاده از مجموعه آراء را به شدت کاهش می‌دهد و این احتمال وجود دارد که محققین نتوانند مطلب مورد نظر خود را به درستی بیابند و یا ممکن است مسائلی که به چند مقوله حقوقی مختلف قابل ارتباط هستند، در مجموعه های چاپی سالهای مختلف تحت عناوین متفاوت قرار گیرند و نتوان آرائی با مضمون واحد را در سالهای مختلف ردیابی کرد. برای حل این مشکل می‌توان آراء را به مناسبت در بخش‌ها و تحت مقولات مختلف تکرار کرد یا رأی را در یک محل درج نمود و در محل‌های مختلف مجموعه‌ها و فهرست‌ها، با ذکر خلاصه رأی، به آن ارجاع داد. این روش به نوبه خود مستلزم مراجعات مکرر به بخش‌های مختلف مجموعه‌های چاپ‌شده خواهد شد و باز هم توأم با پیچیدگی بسیاری است.

- یکی از اهداف اصلی ساماندهی نوین طبقه‌بندی، استخراج رویه و تهافت آرای محاکم و ایجاد زمینه‌ها و ابزار لازم برای شناخت مشکلات حقوقی و ایجاد وحدت و شفافیت حقوق در کشور بوده است. با عملی شدن نظام جدید طبقه‌بندی، امکان استخراج رویه و تهافت آراء آسان‌تر خواهد بود. در واقع، با یکسان‌سازی روش نمایه‌سازی و قرار گرفتن آراء با مشابهت موضوعی در محل خاصی از درختواره می‌توان به سهولت، رویه یا تهافت در موضوعات مختلف حقوقی را استخراج نمود؛ در حالی که در نبود چنین درختواره‌ای، استخراج رویه و تهافت، آسان نیست و حصول آن در فاصله زمانی طولانی، تقریباً غیرممکن خواهد بود.

برای حل چنین مشکلاتی، نظام‌های حقوقی توسعه یافته روش‌های دیگری برای چاپ آراء (و دیگر منابع حقوقی) در پیش گرفته‌اند و این منابع را با نظم دیگری طبقه‌بندی کرده‌اند. مشخصاً در کشورهای تابع نظام حقوقی کامن‌لا یا در کشور فرانسه (که شکل‌گیری و تحول نظام حقوقی در آنها به شدت منوط به انتشار و قابلیت دسترسی به آراء قضایی است)، با روش متفاوت طبقه‌بندی و چاپ آراء، مشکلات و پیچیدگی‌های فقهی، حقوقی، حقوقی و قضایی برطرف نموده‌اند. پژوهشگاه قوه قضاییه نیز با آگاهی از وجود مشکلات مذکور در طبقه‌بندی و انتشار آراء، و با الهام از روش‌های معمول در دیگر نظام‌های حقوقی توسعه یافته و براساس نظام علمی طبقه‌بندی آراء و منابع حقوقی، از چندین سال پیش در ایجاد طبقه‌بندی مناسب و کارآمد آراء بود و روش‌های مختلف طبقه‌بندی آراء را مورد بررسی و آزمون قرار داد و نهایتاً با مساعی بسیار، نظام رتبی را برای طبقه‌بندی و چینش آراء برگزید. بنابراین، آراء استخراج‌شده مراجع قضایی از مجموعه سال ۱۳۹۳ با طبقه‌بندی جدید منتشر شده است.

مشخصات و منطق فهرست و نظم چینش نوین مجموعه آراء قضایی

۱) در دوره جدید، آراء در هر یک از مجموعه‌ها (مجموعه‌های حقوقی و کیفری دادگاه تجدیدنظر، دیوان عالی کشور و دیوان عدالت اداری) به ترتیب تاریخی به چاپ رسیده‌اند و این امر به امکان است برخی آراء منتخب، در یک روز از شعب مختلف صادر شده باشند، این گونه آراء براساس شماره دادنامه، شماره شعبه مرتب شده‌اند. بدین ترتیب و با چینش آراء بدون نظم موضوعی، یک رأی می‌تواند در فهرست مطالب، موضوع طبعاً بعدی‌های مختلف قرار گیرد و از چند منظر به آن ارجاع داده شود، بی‌آنکه محل قرار گرفتن رأی، خدشه‌ای به این ارجاع ایجاد نماید و موجب پیش‌داوری در مورد منطق طبقه‌بندی و محل مناسب رأی در بین مقولات مختلف حقوقی شود و بدین ترتیب فهرست مطالب اهمیت و ارزش کلیدی برای یافتن آراء دارد.

۲) در مورد فهرست نیز شاهد تحولات عمده‌ای در مجموعه‌های جدید هستیم و نتیجه بخشی از پژوهش‌های گروه تحقیق و طبقه‌بندی در ایجاد فهرست و طبقه‌بندی نوین تبلور یافته است. در طبقه‌بندی جدید، موضوعات مختلف حقوقی فارغ از دسته‌بندی کلی دانش حقوق به حقوق عمومی، حقوق خصوصی یا حقوق داخلی و بین‌المللی، آیین دادرسی مدنی و کیفری، حقوق جزا، حقوق مدنی، حقوق تجارت، ... به مقولات (سرشاخه‌های) متعددی که بیانگر زمینه و رابطه حقوقی خاصی است طبقه‌بندی شده‌اند.

۳) این سرشاخه‌ها در فهرست به صورت الفبایی مرتب شده‌اند. برای نمونه، در مجموعه آرای دادگاه‌های حقوقی، به هیچ وجه تقسیم‌بندی کلی قبلی (یعنی تقسیم موضوعات به آیین دادرسی مدنی، حقوق مدنی، حقوق تجارت و حقوق خانواده) به چشم نمی‌خورد. و در مقابل، مفاهیم با یک درجه کلیت کمتر به عنوان سرشاخه‌ها تعیین شده‌اند و بدون نظم مفهومی سابق، به صورت الفبایی مرتب شده‌اند. بدین نحو، فهرست با سرشاخه‌های موضوعی به نحو ذیل مرتب شده است:

اجاره

اجرای احکام

اجرای اسناد

احوال شخصیه

ادله اثبات دعوا ...

۴) هریک از این سرشاخه‌ها به شاخه‌های جزئی‌تری، بخش‌بندی و آنها نیز به نوبه خود به شاخه‌هایی کوچک‌تر تقسیم‌بندی شده‌اند. مجموعه این تقسیمات، درختواره مفاهیم را ایجاد کرده است.

۵) هریک از آراء برگزیده با توجه به مطلبی که در آن بیان شده، در یک یا چند شاخه از درختواره مفهومی قرار گرفته است. درواقع، یک رأی ممکن است حاوی نکات متعدد باشد و یا نکته‌ای خاص از چند منظر مختلف مورد توجه و اهمیت باشد. در درختواره حاضر سعی شده است تمامی ابعاد این مفاهیم لحاظ شود و این‌گونه آراء، به چند شاخه مختلف درختواره متصل گردد تا خوانندگان با نقطه‌نظرات گوناگون قادر به دسترسی به آرای مدنظر خود باشند. برای مثال، رأیی (صرف‌نظر از درستی یا اشتباه در رأی صادره) که اعلام نموده: "دعوی ابطال سند رهنی توسط خریدار ملک باید به طرفیت تمامی طرفهای قرارداد رهنی (راهن و مرتهن) مطرح شود، در غیر این صورت قابل استماع نیست". این رأی هم از جنبه ملاحظات و مشخصات دعوی حقوقی (تعیین طرفهای دادخواست ابطال سند رهنی) و هم از باب احکام راجع به عقد رهن می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. به همین لحاظ رأی مذکور هم به شاخه "دعوی حقوقی" درختواره وصل شده و هم در شاخه «عقد رهن» دیده شده است. یا رأیی که به مناسبت، چند مسأله حقوقی نزد دادگاه مطرح شده و دادگاه درمورد هریک از آن نکات اظهار نظر کرده است، در بخش‌های گوناگون درختواره مورد ارجاع قرار گرفته است و به این ترتیب امکان ارجاعات مختلف به یک رأی واحد، بدون ایجاد ابهام و پیچیدگی یا تکرار در چارچوب رأی، مهیا شده است.

۶) نکته دیگری که باید بدان توجه کرد شماره‌ای است که تحت عنوان "شماره ارجاع" به رأی تخصیص یافته است؛ برای حفظ یکپارچگی و یکدست بودن چیدمان آراء (در منظر از آنکه برای چاپ از نظر تناوب زمان چه تدبیری اتخاذ شود؛ مثلاً چاپ ماهانه یا فصلی باشد) و نیز حفظ ترتیب آراء، ارسال در ارجاع‌دهی به آنها، به جای توجه و ذکر شماره صفحه، به هریک از آراء که به ترتیب تاریخی در طول یک سال مرتب شده‌اند، شماره‌ای براساس محل قرار گرفتن آن در مجموعه اختصاص یافته و در فهرست درختواره‌ای، به این شماره ارجاع شده است.

۷) از این به بعد به جای ارجاع به شماره صفحه به «شماره ارجاع» در مجموعه ارجاع داده می‌شود. لذا نحوه ارجاع‌دهی به نحو ذیل خواهد بود:

مرجع صدور رأی، شماره دادنامه، تاریخ دادنامه، نام مجموعه، شماره ارجاع رأی در مجموعه.

برای نمونه: شعبه ۵۱ دادگاه تجدیدنظر استان تهران، دادنامه شماره ۹۳۰۹۹۷۲۱۳۰۰۰۰ مورخ ۱۳۹۳/۹/۲۸، مجموعه آرای

قضایی تجدیدنظر استان تهران ۱۳۹۳، شماره ۳۲.

بدین ترتیب روش ارجاع‌دهی به آراء مجموعه‌های جدید کمی متفاوت از مجموعه‌های پیشین است.

فهرست‌های تکمیلی

همانگونه که توضیح داده شد، آراء از این شماره به بعد به ترتیب تاریخی چنیش می‌شوند و راه یافتن مطالب مورد نظر، جستجو در درختواره مفهومی است. با این حال از آنجایی که ممکن است، بخصوص در آغاز کار به روش جدید، برخی خوانندگان نتوانند به راحتی از درختواره مفهومی استفاده کنند، ترجیح داده شد برای سهولت دسترسی و یافتن مطالب، نمایه کلمات کلیدی (بر اساس شماره ارجاع) و فهرست عناوین آرای منتخب به ترتیب تاریخی و بر اساس شماره ارجاع در انتهای مجلد آورده شود.

چالش‌ها و مشکلات پیش روی طبقه‌بندی براساس درختواره مفهومی

فعالیت امروز پژوهشگاه قوه قضاییه را باید آغاز راه تلقی کرد زیرا با توجه به تجارب دیگر کشورها می‌دانیم که باید یک موضوع را - ولو به صورت قراردادی - تنها در یک بخش از درختواره قرار داد. این امر، نیاز به بررسی ابعاد مختلف موضوعات و ایجاد تفاهم و پذیرش یک طبقه‌بندی قراردادی دارد. انجام این مهم مستلزم صرف زمان و کار علمی گروهای بسیار است. نظام‌های حقوقی دیگر نیز

در این باره وقت و توان بسیار مصروف داشته‌اند و تحقق این تفاهات و ایجاد استانداردهایی در طبقه‌بندی مفاهیم حقوقی، با مساعی بسیار محقق شده است. در نظام‌های پیشرو در طبقه‌بندی آراء این امر در پی دهه‌های متمادی طبقه‌بندی آراء و تجربه روش‌های مختلف و ایجاد طبقه‌بندی‌های مختلف، نهایتاً از اوایل قرن بیستم طبقه‌بندی واحدی با روش واحد مورد توافق قرار گرفت.

ما نیز در پی تحقق این امر هستیم، ولی در مرحله آغازین کار قرار داریم و تا حصول نتایج مطلوب، راهی طولانی در پیش است. برای دست یافتن به نتایج نهایی که مستلزم صرف زمان طولانی است، ناگزیریم در وهله اول، به ایجاد درختواره‌ها و ارتباط آراء به آنها بپردازیم و رسیدن اتفاق نظر و تفاهم در خصوص استانداردسازی و واحد کردن این طبقه‌بندی را در ادامه کار انجام دهیم. البته این تلاش جریان دارد و به موازات طبقه‌بندی آراء در مجموعه‌های فعلی، گروه دیگری از پژوهشگران مشغول طبقه‌بندی با بهره‌گیری از تجارب دیگر نظام‌های حقوقی و سپس بومی‌سازی آن هستند.

بدین ترتیب، روشی که برای طبقه‌بندی و نمایه‌سازی جدید آغاز کرده‌ایم شروع یک راه و آغاز یک تحول است، نه نتیجه و محصول نهایی. همچون تجربه طبقه‌بندی آراء و موضوعات حقوقی در دیگر کشورها، تکمیل و رفع نقص موضوعات، دهه‌های متوالی زمان و کارگروه‌های علمی را طلب می‌کند. طبیعتاً با در پیش گرفتن این رویه، شاهد فراز و نشیب و تحولات بسیاری خواهیم بود تا با شناخت مشکلات و نواقص، در پی رفع آنها و تکمیل و ارتقای کارهای آغازشده باشیم. ضمن آگاهی از وجود کاستی‌ها و مشکلات بسیار در این روال جدید، سعی و کوشش ما در رفع این مشکلات است و در این راه از همه حقوقدانان، متخصصین طبقه‌بندی، و همه اهل نظر، به‌منظور شناخت مشکلات و رفع آنها مدد می‌جوییم، با این امید که با انتقادات و پیشنهادات خود، ما را در این راه یاری نمایند.